

พุทธจริยธรรม แนวคิด ปรัชญาและกระบวนการเสริมสร้าง
สังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์
Buddhist Ethics: Concept, Philosophy and Process of
Reinforcing a Peaceful Society in Buriram Province

¹รังสธิ วิหกเหิน, ²พระศรีปริยัติธาดา
³ธำมรงค์ชัย พัฒนะสิงห์, และ ⁴วิรัตน์ ภูทองเงิน
¹Rangsithi Vihokhern, ²PhraSripariyathidhada
³Thananchai Pattanasing and ⁴Wirat Poothongoen

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Buriram Budhist College, Mahaculalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹ekmcukk@gmail.com

Received September 9, 2019; Revised October 20, 2019; Accepted December 18, 2019

บทคัดย่อ

แนวคิดปรัชญาและหลักพุทธจริยธรรมที่เกี่ยวกับสันติสุขในพระพุทธศาสนาเถรวาทคือการกระทำหรือความประพฤติที่แสดงออกทาง กาย วาจา ใจ อันดีงาม ทั้งภายในจิตใจ และพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมา ให้เหมาะสมกับเวลาโอกาสและสถานที่ ในชีวิตประจำวัน

กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 เป็นคนดี ขั้นตอนที่ 2 มีปัญญาดี ขั้นตอนที่ 3 รายได้สมดุล ขั้นตอนที่ 4 สุขภาพดี ขั้นตอนที่ 5 สิ่งแวดล้อมดี ขั้นตอนที่ 6 สังคมดี ขั้นตอนที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ขั้นตอนที่ 8 การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง ขั้นตอนที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน

วิเคราะห์พุทธจริยธรรมกับกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 เป็นคนดี และขั้นตอนที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ด้วยการรักษาศีล

ขั้นที่ 2 มีปัญญา ในขั้นตอนนี้เป็นหลักธรรมที่ใช้ในกระบวนการนี้คือหลักปัญญา 3 ขั้นตอนที่ 3 รายได้สมดุลและขั้นตอนที่ 8 กองทุนพึ่งพาตนเองเป็นการนำหลักคิหิสุข 4 ขั้นตอนที่ 6 สังคมอบอุ่นและขั้นตอนที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน ใช้หลักทิศ 6

คำสำคัญ: พุทธจริยธรรม, แนวคิดปรัชญา, กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุข

ABSTRACT

The concept, philosophy and Buddhist ethics that relate to peace in Theravada Buddhism are wholesome actions or behaviors that physically, verbally and mentally express in both within the mind and the external behavior in relation to the time, opportunity and location in daily life.

The process of reinforcing a peaceful society in accordance with the Buddhist ethics in Buriram province consists of the following steps: step 1, being a good person; step 2, being equipped with wisdom; step 3, having a balanced income; step 4, having a good health; step 5, having a good environment; step 6, having a good society; step 7, being free from criminality; step 8, setting up self-reliance fund; and step 9, strengthening the village committee.

Analysis of Buddhist ethics and the process of reinforcing a peaceful society in Buriram province include: Step 1, being a good person and step 7, being free from criminality, the process depends on observing the Precepts; Step 2, being equipped with wisdom, the process depends on the Panna 3 or the Three Wisdoms; Step 3, having a balanced income and step 8, setting up self-reliance fund, the process depends on Gihisukha 4 or The Four House-life Happiness; Step 6, having a good society and step 9, strengthening village committee, the process depends on the Disa 6 or the Six Directions of Social Relationship.

Keywords: Buddhist Ethics; Concept and Philosophy; Process of Reinforcing a Peaceful Society

บทนำ

พุทธจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอันเป็นวิธีการหรือเครื่องมือในการสู่จุดมุ่งหมายอันเป็นประโยชน์สูงสุด เป็นเป้าหมายของชีวิตและเป็นอุดมคติของชีวิตครอบคลุมถึงเกณฑ์ตัดสินว่า การกระทำใดดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ด้วยเหตุนี้พุทธจริยธรรมจึงมีลักษณะที่แตกต่างจากทัศนะของปรัชญาในสำนักอื่นๆ คือพุทธจริยธรรมไม่ได้เกิดจากโต้แย้งทางความคิด (Argument) แต่พุทธจริยธรรมมีธรรมชาติของความเป็นจริง เป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติแล้วสามารถเห็นได้ด้วยตนเอง (สนธิภูมิจิโก) ไม่จำกัดเวลา (อกาลิโก) ซึ่งเป็นผลของการตรัสรู้ธรรมอันยอดเยี่ยมของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า “อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป้าหมายสูงสุดของชีวิตในทางพระพุทธศาสนาคือการเข้าถึงพระนิพพานอันเป็นอุดมคติของชีวิต เป็นชีวิตที่มีความสงบเย็นปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง ในแง่ของความเป็นจริงก่อนที่มนุษย์จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตได้จะต้องเข้าถึงเป้าหมายในระดับโลกียะก่อนคือเข้าถึงประโยชน์ในปัจจุบันที่เรียกว่าทฤษฎีนี้มีกัตตะและประโยชน์ในภายหน้าที่เรียกว่าสัมปรายิกัตตะ เมื่ออบรมอินทรีย์แก่กล้าตามหลักอริยมรรคแล้วย่อมสามารถบรรลุพระนิพพานอันเป็นประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์พึงได้รับ กล่าวได้ว่าคำสอนของพระพุทธศาสนามีเป้าหมายในการกระทำทุกระดับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้ปฏิบัติมีความสามารถและมีอินทรีย์แก่กล้ามากน้อยเพียงใด มนุษย์จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้น จะต้องมียุทธจริยธรรมในการครองชีวิตในปัจจุบัน ในพุทธจริยธรรมได้สอนหลักเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีประเสริฐดีงามและสงบไว้มาก การพัฒนาชีวิตและการแก้ปัญหาชีวิตตามหลักพุทธจริยธรรม เป็นหลักการปฏิบัติตนเพื่อการดำรงที่ดีและการอยู่ร่วมกันด้วยดีของสังคม พุทธจริยธรรมที่ควรนำมาใช้ได้แก่การปฏิบัติตนตามพุทธโอวาท 3 คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำแต่ความดีและการทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว ซึ่งมีพื้นฐานมาจากพุทธจริยธรรม 3 ระดับคือพุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ได้แก่เบญจศีลและเบญจธรรม พุทธจริยธรรมชั้นกลาง ได้แก่กุศลกรรมบถ 10 พุทธจริยธรรมชั้นสูงได้แก่มรรคมรรค 8

ด้วยจังหวัดบุรีรัมย์ได้นำตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี B-CM Model (Buriram Case Management Model) มาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดโดยกำหนดเป้าหมายสูงสุดคือจังหวัดบุรีรัมย์ สันติสุข บนความพอเพียง เพื่ออนาคตลูกหลานชาวบุรีรัมย์ ครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน ลูกหลานรัชกาลที่ 1 ที่กำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ 9 ปัจจัย หรือ 9 ดี โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นกลไกหลักในระดับปฏิบัติในพื้นที่ ที่จะต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนปัจจัยความสำเร็จในทุกด้าน จึงได้มีการกำหนดธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านโดยผ่านความเห็นชอบของประชาคมหมู่บ้าน วัตถุประสงค์เพื่อใช้บังคับกับราษฎรหรือผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านและภายในอาณาเขตของหมู่บ้าน ธรรมนูญหมู่บ้านมีใช้กฎหมายแต่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการจัดระเบียบ

สังคมและเป็นการสร้างทาง การแก้ไข ปัญหาของสังคมระดับหมู่บ้าน โดยเป็นการปฏิบัติให้ สอดคล้องกับวัฒนธรรม จารีตประเพณีและไม่ขัดต่อกฎหมาย มีสาระสำคัญเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ร่วมกันของราษฎรในหมู่บ้าน ในการดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม การทำนุบำรุงรักษา ศาสนา การยึดถือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามหลักธรรมาภิบาลจังหวัดบุรีรัมย์ได้กำหนดให้มีการปฏิญาณตนเพื่อปฏิบัติตาม ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุขตามหลักธรรมาภิบาลพร้อมกันทั่วทั้งจังหวัด พร้อมทั้งมีการนำธรรมนูญ หมู่บ้านทุกหมู่บ้านในจังหวัดบุรีรัมย์ นำไปไปทำพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณ ณ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์

การจัดพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและประกาศใช้ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตาม หลักธรรมาภิบาลเพื่อขับเคลื่อนหลักบริหารเชิงพุทธโดยยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นนโยบายของ จังหวัดบุรีรัมย์ได้นำตัวแบบระบบบริหารจัดการรายกรณี (B-CM-Model: Buriram Case Management Model) มาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดและได้กำหนดเป้าหมาย สูงสุดคือ “บุรีรัมย์สันติสุข บนความพอเพียง เพื่อครอบครัวเดียวกัน อนาคตลูกหลานชาว บุรีรัมย์ สายเลือดเดียวกัน ลูกหลานรัชกาลที่ 1” โดยกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ 9 ปัจจัย 9 ดี ได้แก่ ดีที่ 1 เป็นคนดี ดีที่ 2 มีปัญญาดี ดีที่ 3 รายได้สมดุลดีที่ 4 สุขภาพดี ดีที่ 5 สิ่งแวดล้อมดี ดีที่ 6 สังคมดี ดีที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ดีที่ 8 การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง ดีที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งจังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดส่งธรรมนูญ หมู่บ้าน ชุมชนเมือง อำเภอเพื่อนำไปให้คณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อนำเสนอที่ประชุม ประชาคมหมู่บ้านให้ความเห็นชอบ โดยมีกำหนดให้มีพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณและประกาศใช้ ธรรมนูญหมู่บ้าน วัด ชุมชน เมือง พร้อมกันทั้งจังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และรับผิดชอบบรรยาย ประจำรายวิชาการบูรณาการการสอนพระพุทธศาสนาจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่องพุทธธรรม แนวคิดปรัชญาและกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงสนใจที่จะศึกษา พุทธจริยธรรม แนวคิดปรัชญาและกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อ จะได้ต่อยอดในการสร้างเสริมสันติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ปรัชญาและหลักพุทธจริยธรรมที่เกี่ยวกับสันติสุขใน พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรมในจังหวัด บุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยธรรมกับกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขใน จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารและเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ปรัชญาและหลักพุทธจริยธรรมและกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรม จากแหล่งข้อมูลคือห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ห้องสมุดประชาชน รวมถึงการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

2) สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนชุมชน บ้านยาง บ้านหนองไฮและบ้านตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 แบบดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้างเพื่อประกอบการค้นหาข้อมูลเชิงลึก) และ 2) แบบสังเกต (แบบมีโครงสร้างเพื่อประกอบการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยมีขั้นตอนวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1) จัดหมวดหมู่ที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกต เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดไว้

2) นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม ทางเอกสาร การสัมภาษณ์และการสังเกตมาวิเคราะห์พร้อมกัน เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่ต้องการ ศึกษาที่ละข้อตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา วิเคราะห์เนื้อหาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ โดยเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

พุทธจริยธรรม แนวคิดปรัชญา และกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์สรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. แนวคิดปรัชญาและหลักพุทธจริยธรรมที่เกี่ยวกับสันติสุขในพระพุทธศาสนา เถรวาทจริยธรรม

จริย+ธรรม รวมเป็น จริยธรรม แปลว่า ธรรมที่ควรประพฤติ, การประพฤติที่ถูกต้อง, การปฏิบัติที่เหมาะสมหรือธรรมที่เป็นไปเพื่อความดีงาม ในอรรถกถาหรือฎีกาก็

กล่าวถึงจริยธรรมไว้เหมือนกัน คือ แต่ละคัมภีร์ก็ใช้คำว่า ธรรมจริยา เพื่อหมายถึงจริยธรรมเหมือนกัน เช่น หนังสืออธิบายมงคลสูตร (มังคลัตถปิณี) ของสิริมังคลาจารย์ จริยธรรม คือ การกระทำหรือความประพฤติที่แสดงออกทาง กาย วาจา ใจ อันดีงาม ทั้งภายในจิตใจ และพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมาให้เหมาะสมกับเวลาโอกาสและสถานที่ อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขต่อตนเอง ผู้อื่น สังคมและประเทศชาติ ในการดำรงชีวิตด้วยปัญญา ความประพฤติที่ดีงาม มีระเบียบวินัยต่อตนเอง จนเป็นนิสัย รู้ผิดชอบชั่วดีอันเป็นจริยธรรมภายในจิตใจซึ่งเป็นรากฐานทำให้เกิดจริยธรรมภายนอก บุคคลที่ได้รับการฝึกมาอย่างดีแล้ว ย่อมปรับตัวและทำกิจกรรมร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข มีอิสระ มีเสรีภาพ ไม่ผิดศีลธรรม จริยธรรมจะเกี่ยวข้องกับการประพฤติปฏิบัติของตนเองที่ตั้งใจกระทำโดยยึดหลักตามกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม กฎเกณฑ์ทางนิติธรรมและกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ส่วนใหญ่พึงประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมได้อย่างเป็นสากล ทฤษฎีคุณธรรมนั้นต้องปฏิบัติได้ กฎเกณฑ์ทั้งหลายต้องปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันโดยไม่มีอุปสรรคต่อมนุษย์ที่สามารถประพฤติปฏิบัติได้ไม่ต้องใช้ความพยายามจริยธรรมเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงควมมีคุณค่าของคน โดยควรปลูกฝังด้านจริยธรรมเพื่อให้เขาเหล่านั้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ความสามารถพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งพาตนเอง มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง มีความยุติธรรม มีความเสียสละ มีเหตุผล มีความรักชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ มีเมตตา กรุณา มีความสามัคคี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า รู้จักรักษาส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2546).

จริยธรรมแบ่งเป็น 3 ระดับ จริยธรรมขั้นมูลฐานได้แก่ ศีล 5 คือความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน 1) จงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) จงดเว้นจากการลักทรัพย์ 3) จงดเว้นจากการประพฤติดินในกาม 4) จงดเว้นจากการพูดเท็จ 5) จงดเว้นจากการดื่มสุรา

จริยธรรมชั้นกลางได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 คือทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ ได้แก่ กายกรรม 3 การกระทำทางกาย จงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตให้ตาย จงดเว้นจากการลักขโมยสิ่งของ ๆ คนและสัตว์ จงดเว้นจากการประพฤติดินในกามทั้งหลาย วจีกรรม 4 การกระทำทางวาจา จงดเว้นจากการพูดเท็จ จงดเว้นจากการพูดส่อเสียด จงดเว้นจากการพูดวาจาหยาบคายที่เผ็ดร้อน จงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ มโนกรรม 3 การกระทำทางใจ ความไม่คิดเพ่งเล็งอยากได้ของเขา ความไม่คิดร้ายผู้อื่น ไม่พยาบาท ความเห็นชอบ ถูกต้องตามคลองธรรมและจริยธรรมขั้นสูงได้แก่ มรรคมีองค์ 8 คือ หนทางสู่ความพ้นทุกข์อันชอบ 1. ความเห็นชอบ 2. ความดำริชอบ 3. เจรจาชอบ 4. กระทำชอบ 5. เลี้ยง

ชีพชอบ 6. พยายามชอบ 8. ตั้งจิตมั่นชอบ 7. ระลึกชอบ จริยธรรมในชีวิตประจำวันได้แก่ ธรรมคัมภีร์ครองโลก 2 หมายถึง ธรรมที่ช่วยคุ้มครองทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ให้อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข โลกร่มเย็น ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย ได้แก่ หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาปและโอตตปป แปลว่า ความเกรงกลัว ความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำให้ พรหมวิหาร 4 หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหัวใจ และกำกับความประพฤติ ต้องมีความรักใคร่ ปราบปรามดี ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ความวางใจเป็นกลาง และความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายไว้ ความพอใจ การพิจารณาไตร่ตรอง ความเอาใจใส่และความขยันหมั่นเพียร ทิศ 6 หมายถึง บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราควรยกย่องให้เกิดเกียรติและควรแก่การเคารพบูชา ทิศเบื้องหน้า คือ มารดา บิดา ทิศเบื้องขวา คือ ครูอาจารย์ ทิศเบื้องหลัง คือ บุตรภรรยา ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย ทิศเบื้องล่าง คือ คนรับใช้และคนงาน ทิศเบื้องบน พระสงฆ์ มงคล 38 ประการหมายถึง ธรรมอันนำมาซึ่งความสุขความเจริญ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล คือมงคลอันสูงสุด ซึ่งถือเป็นหลักประพฤติปฏิบัติที่ทำให้ประสบความสำเร็จ และความสุขในชีวิตอันสูงสุด

2. กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์

กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 เป็นคนดี ด้วยการส่งเสริมให้เคารพกฎกติกา ปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ให้คนในชุมชนแสดงออกถึงการตอบแทนผู้มีพระคุณและบ้านเกิด รวมถึงสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนาเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนรอบรู้ระพฤติตนเป็นคนดี

ขั้นตอนที่ 2 มีปัญญาดี ด้วยการอาศัยความร่วมมือและยึดหลักบ้าน วัดและหน่วยงานของทางราชการในการสร้างการเรียนรู้และนำภูมิปัญญาในถิ่นมาสร้างอาชีพให้กับชาวบ้าน เช่นการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 รายได้สมดุล ด้วยการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองด้วยการนำแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งมีการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนที่ 4 สุขภาพดี ด้วยการร่วมมือจากหน่วยงานราชการและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และได้จัดตั้งชมรมออกกำลังกายเพื่อสร้างความแข็งแรงเพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 สิ่งแวดล้อมดี ผ่านนโยบาย 3 ส่วน ได้แก่ กระบวนการต้นน้ำ คือ การทำให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย กระบวนการกลางน้ำ คือ เริ่มจากการทำความสะอาดในบ้านของตนเอง การจัดตั้งกลุ่มสมาชิกกรณีคัดแยกขยะ ตั้งแต่ครัวเรือน และกระบวนการปลายน้ำ ด้วยการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างแรงจูงใจในการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 6 สังคมดี การส่งเสริมให้ทุกคนในหมู่บ้านได้ดูแลลูกหลานอย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างครอบครัวอบอุ่น ทั้งการเข้าวัดทำบุญร่วมกันของคนในครอบครัว การสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความสมัครสมานสามัคคี และรักษากฎวินัยของหมู่บ้านอย่างเข้มแข็ง

ขั้นตอนที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม จัดให้มีการเวรยามหมู่บ้าน คอยออกตรวจพื้นที่เสี่ยงทุกวันและการป้องกันยาเสพติด จัดอบรมเยาวชนด้านยาเสพติด โดยการร่วมมือกับฝ่ายปกครอง ตำรวจ และสาธารณสุขให้มีการสุ่มตรวจสารเสพติดในวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงในหมู่บ้านทุก 15 วัน

ขั้นตอนที่ 8 การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง คือการจัดตั้งกองทุนของหมู่บ้าน มาจากทุนต่างๆ ที่มีในหมู่บ้านโดยให้ทุกคนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในกองทุนเพื่อความโปร่งใส และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านให้มีความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองและดีที่สุดท้าย

ขั้นตอนที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยงานในหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการพัฒนา โดยให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด เช่นการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำทุกเดือน ทุกกลุ่มอาชีพ เพื่อนำเงินมาพัฒนาชุมชนหรือเข้ากองทุนพึ่งพาเป็นต้น พื้นที่บ้านสนวนนอก หมู่บ้านตัวอย่างหนึ่งของการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปเป็นเครื่องมือดำเนินชีวิต โดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมนำทาง

3. วิเคราะห์พุทธจริยธรรมกับกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 เป็นคนดี และขั้นตอนที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม เป็นการนำเอาหลักศีลในพระพุทธศาสนาซึ่งเรียกว่าคนมีศีลธรรมด้วยการประพฤติตามหลักศีล 5 ที่เป็นส่วนเบื้องต้นของธรรมจริยาที่กล่าวแล้วนั้น ก็ยังจัดได้ชื่อว่าเป็นคนมีศีลธรรม ได้แก่ ละเว้นจากการฆ่า การสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย (เว้นปาณาติบาต) ละเว้นจากการลักขโมยเบียดบังแย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (เว้นอทินนาทาน) ละเว้นการประพฤติผิดในกาม ไม่ประทุษร้ายต่อของรักของหวงแหน อันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ ตลอดจนทำวงศ์ตระกูลของเขาให้สับสน (เว้นกาเมสุมิฉฉาจาร) ละเว้นการพูดเท็จโกหกหลอกลวง ไม่ประทุษร้ายเขาหรือประโยชน์สุขเขาด้วยวาจา (เว้นมุสาวาท) และไม่เสพเครื่องต้องของมีน

เมาสิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทมิวเมา ก่อความเสียหายผิดพลาดเพราะขาดสติ เช่น ทำให้เกิดอุบัติเหตุ แม้อย่างน้อยก็เป็นผู้คุกคามต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของผู้ร่วมสังคม

ขั้นที่ 2 มีปัญญา ในขั้นตอนนี้เป็นหลักธรรมที่ใช้ในกระบวนการนี้คือหลักปัญญา 3 คือความรู้รอบรู้, ความรู้ทั่ว, ความเข้าใจ, ความรู้แจ้ง คือ ความรอบรู้ทั้งตนเอง และวิชาการต่างๆ สิ่งแวดล้อม สังคม และความเป็นไปของโลกอย่างชัดเจน กระบวนการที่ทำให้เกิดปัญญา มี 3 วิธีคือ 1) สุตมยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการฟัง อันได้แก่ ฟังการอบรม ฟังการบรรยาย ฟังการอภิปราย ฟังการเสวนา ฟังการระดมสมอง การอ่านตำราหรือเอกสารต่าง ๆ การได้ดูได้ฟังจากสื่อต่างๆ เป็นต้น 2) จิตตมยปัญญา คือปัญญาเกิดจากความคิด เป็นความคิดที่เป็นระบบถูกต้อง ความคิดที่ละเอียดลึกซึ้ง ความคิดแบบแยกคาย ความคิดรอบด้านที่เรียกว่า ความคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่มากมาย 3) ภาวนามยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการอบรมตนเองโดยเน้นกระบวนการศึกษาจิตและกายอย่างชัดแจ้ง เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต เมื่อทราบว่าเป็นนาย กายเป็นบ่าว ก็ให้การฝึกจิตควบคุมจิต จนกระทั่งมีความสงบ สามารถนำไปตรึงตรองเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างแตกฉาน เป็นระบบ สงบ ไม่วุ่นวาย ทำงานได้ผล มีประสิทธิภาพ มีความสุข

ขั้นตอนที่ 3 รายได้สมดุลและขั้นตอนที่ 8 กองทุนพึ่งพาตนเอง ผู้วิจัยมองว่าเป็นการนำหลักคิหิสุข 4 หรือกามโมคิ 10 ความสุขของผู้ที่มีการใช้ชีวิตอยู่อย่างธรรมดาทั่วไป ความสุขของคฤหัสถ์ หมายถึง ความสุขทางกาย และความสุขทางใจ ไม่มีความวิตกเป็นทุกข์ในการดำเนินชีวิต หลักคิหิสุขได้แบ่งความสุขของคฤหัสถ์ออกเป็น 4 ประเภท หรือเงื่อนไขความสุข 4 ประการ คือ 1) อัถถิสุข สุขอันเกิดจากการมีทรัพย์ คือความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนมีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยชอบธรรม หรือความสุขสิ่งแรกที่ต้องทำ คือ การทำงาน สร้างฐานะ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ (เงินทอง) อันจะบันดาลให้มีความสุข 2) โภคสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่หามาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์หรือสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เมื่อมีทรัพย์ ต้องรู้จักใช้จ่ายบำรุงตนเอง ครอบครัว ให้พอเหมาะพอควร ไม่ตระหนี่เกินไปไม่ฟุ่มเฟือยเกินไป คือ ไม่เก็นตัว และให้มีเหลือเก็บไว้บ้าง 3) อนนสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร เพราะฉะนั้นอย่าพยายามก่อหนี้ยืมสินผู้อื่น 4) อนวัชชสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ คือความภูมิใจ ความอึดใจ ว่าตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหายใดๆ กิดิตยีนไม่ได้ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ หรือเป็นความสุขเกิดจากการประกอบอาชีพสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนชุมชน สิ่งแวดล้อมและสังคม

ขั้นตอนที่ 6 สังคมอบอุ่นและขั้นตอนที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้วิจัยมองว่าใช้หลักทศ 6 เป็นการกระทำหน้าที่ตามหลักศีลธรรม เป็นการกระทำที่

ตัวเราหรือใครๆทำหรือได้พบเห็นการกระทำเช่นนี้ย่อมเกิดความรู้สึกว่านี่เป็นการกระทำที่ดีที่เหมาะสม เช่น การกระทำหน้าที่ต่อกันระหว่างมารดาบิดากับบุตร เป็นการกระทำที่มีเจตนาดีต่อกันทั้งสองฝ่ายมารดาบิดาในฐานะของผู้ให้กำเนิด หรือผู้ที่สร้างบุตรขึ้นมา โดยหน้าที่แล้วย่อมเลี้ยงดูบุตรของตนให้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและของสังคม จึงได้อบรมสั่งสอนให้บุตรได้รู้อะไรดีอะไรไม่ดีแล้วแนะนำให้ลูกกระทำแต่สิ่งที่ดีๆ และส่งต่อบุตรของตนให้ไปศึกษาเล่าเรียนกฎระเบียบของสังคมและวิชาการในศาสตร์ต่างๆที่จะนำมาประกอบอาชีพเพิ่มที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาต่างๆเมื่อจบการศึกษาแล้วก็แนะนำคนที่ดียุ่ที่เหมาะสมให้แต่งงานมีครอบครัว แล้วจัดแจงมอบสมบัติให้เป็นทุนในการสร้างครอบครัวใหม่ของบุตรให้มีความมั่นคง เนื่องด้วยตัวบุตรเองก็ทำตามเจตนาดีของมารดาบิดา ที่ปลูกฝังให้ตนเป็นคนดี โดยการหนีไกลจากสิ่งไม่ดีทั้งหลาย แล้วทำแต่สิ่งที่ดีที่ควรตามที่ท่านสั่งสอนตั้งใจเรียนตั้งใจศึกษาจนจบ หางานหาการทำนารายได้มาเลี้ยงมารดาบิดาและครอบครัว ทำให้มารดาบิดามีความมั่นใจว่าบุตรของเราเป็นคนดีสามารถฝากผีฝากไข้ได้ เป็นบุตรที่เหมาะสมที่จะดำรงวงศ์ตระกูลต่อจากเราได้เป็นอย่างดีแน่นอนจากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่ดีต่อกันทั้งสองฝ่าย เป็นการกระทำที่ดี ที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่และเป็นการกระทำที่ใครๆทำหรือใครๆเห็นก็ว่าดีว่าเหมาะสม เพราะหน้าที่ คือ กิจที่บุคคลควรกระทำหรือต้องทำ ตามที่ตนมีความผูกพันหรือมีพันธะต่อสังคมและเป็นเรื่องที่ทำให้ผู้กระทำหน้าที่นั้นๆปรากฏสถานะทางสังคม ทำให้บุคคลในสังคมยอมรับบทบาทที่ตนเป็นอยู่ส่วนแนวคิดเรื่องหน้าที่นั้นจากการศึกษาแนวคิดเรื่องหน้าที่ในทางปรัชญาจึงได้รู้ว่าแนวคิดเรื่องหน้าที่นั้น เป็นแนวคิดพื้นฐานของจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์หนึ่งในวิชาปรัชญา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับหลักการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ว่าสิ่งไหนควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ จริยศาสตร์บอกว่าหน้าที่ของมนุษย์เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเกิดขึ้นของสังคม เป็นแนวคิดพื้นฐานของจริยศาสตร์ เป็นหน้าที่ที่เกี่ยวกับสังคม เป็นจริยพันธะของปัจเจกชนบุคคลที่มีต่อสังคม

อภิปรายผล

วิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางได้แก่ วิธีการวางกฎข้อบังคับคือไม่ให้ทำสิ่งที่เลวร้ายา เช่นลักขโมย เป็นต้น วิธีการถาม-ตอบปัญหาและวิธีการพูดคุยกันหรือสนทนากัน ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมของพระพุทธเจ้า ส่วนด้านกลอุบายและวิธีการประกอบการถ่ายทอด ได้แก่ การทำเป็นตัวอย่าง เช่นการไม่ดื่มสุรา เป็นต้น การหาจังหวะและโอกาส เช่นข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมือง เป็นต้น ยึดหยุ่น เช่น ไม่ให้ดื่มสุรา แต่อาจให้ดื่มเป็นยาเพื่อบำรุงร่างกาย เป็นต้น และยังมีวิธีการโน้มน้าวใจประกอบด้วยสำหรับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการถ่ายทอดหลักพุทธ

จริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ขนาดของครอบครัวความรู้ของผู้นำครอบครัว และรายได้ของครอบครัวและด้านทัศนคติที่มีต่อหลักพุทธจริยธรรมของผู้นำครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญ นอกจากนี้พบว่าการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมนั้นเป็นลักษณะตามจารีตประเพณี วัฒนธรรม คือในลักษณะที่สอนนั้นเป็นไปเพื่อสั่งคมรอบข้างหรือทำตามๆ กันมาไม่ใช่สอนเพื่อให้ปฏิบัติและนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง เช่น หลักเบญจศีล – เบญจธรรม มีการสอนเรื่องการห้ามลักทรัพย์มากที่สุด เพราะคนที่ลักทรัพย์ของผู้อื่นย่อมเป็นบุคคลที่สังคมไม่ยอมรับซึ่งโดยความเป็นจริงหลักเบญจศีล – เบญจธรรม ข้อที่ควรสอนมากที่สุดคือการห้ามดื่มสุราเพราะสุราเป็นเหตุให้ทำผิดในข้ออื่นๆ ได้ทุกข้อ พระมหาสมชาย สิริจินโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธคุณ ผลการศึกษาพบว่า ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระพุทธคุณ สงเคราะห์ถึงเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ผลในด้านกายภาพที่มีต่อสังคมและชุมชน 2) ผลในด้านจิตใจและปัญญาที่มีต่อสังคมและชุมชนซึ่งในข้อแรกมีผลต่อการพึ่งพาตนเอง, หน้าที่ในครอบครัว, การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, การสืบสานประเพณี, โครงการและการพัฒนาองค์กรสงฆ์และชุมชน ส่วนในข้อที่สองเป็นการส่งเสริมความรู้ด้านปรัชญาและวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเป็นการส่งเสริมความรู้เชิงอนุรักษ์

กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธจริยธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วยขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นคนดี ขั้นตอนที่ 2 มีปัญญา ขั้นตอนที่ 3 รายได้สมดุล ขั้นตอนที่ 4 สุขภาพแข็งแรง ขั้นตอนที่ 5 สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ ขั้นตอนที่ 6 สังคมอบอุ่น ขั้นตอนที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ขั้นตอนที่ 8 กองทุนพึ่งพาตนเอง ขั้นตอนที่ 9 การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.)/ชุมชนเมืองโดนเสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง มีสัมพันธภาพที่ดี เกิดความอบอุ่น รักษา สืบต่อวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีสู่คนรุ่นต่อไป โดยเสริมสร้างพ่อแม่ให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ปลอดภัยและมั่นคงภายในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวรู้บทบาทหน้าที่ ควบคู่กับการให้ความรู้ตามหลักวิชาการและหลักคำสอนทางศาสนาในการเลี้ยงดูบุตรหลานให้เหมาะสมตามช่วงวัย รวมทั้งประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับบุตรหลานภายใต้วัฒนธรรมไทยที่ดีงาม ส่งเสริมให้ครอบครัวนำความรู้ที่เป็นทักษะในการดำรงชีวิตมาอบรม กล่อมเกลา ชี้นำบุตรหลานบนพื้นฐานของศีลธรรมอันดีงามและความพอเหมาะพอควร ประหยัด อุดม มีวินัยในการใช้จ่าย และให้รู้จักรักเหง้าของตนเองและท้องถิ่น โดยทำกิจกรรมทางสังคมและศาสนาร่วมกัน จัดสรรเวลาสำหรับการพูดคุยกับบุตรหลานอย่างสม่ำเสมอ ควบคู่กับการเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมของครอบครัว และการสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ เรังขยายพื้นที่สารสนเทศและพื้นที่สาธารณะให้เด็กและเยาวชน สามารถแสดงออกทางความคิดและจินตนาการได้อย่างอิสระและเกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยเน้นปฏิสัมพันธ์พ่อแม่ลูก ให้ทุกคนได้รับหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมที่

หลากหลายประเภทอย่างทั่วถึง สามารถป้องกันและบรรเทาความเสี่ยงที่เผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างรายได้และการดำรงชีวิตให้มีความมั่นคง สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการประกอบอาชีพและรายได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับพระมหาเถรสังคหิ์ ธรรมวิจาโร (โสภากุล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการหย่าร้างในชุมชนโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่าหลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการหย่าร้างในชุมชนโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นมี 4 แนวทางคือ 1. ด้านร่างกายและจิตใจ โดยการใช้หลัก เบญจศีล คือ คือ การเสริมสร้างและสั่งสมหรือปลูกฝังวัฒนธรรมแห่งการถือศีล 5 ในครอบครัว 2. ด้านสังคม โดยการนำหลักทศ 6 สามิภรรยาให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน ให้ความเคารพบิดา มารดา ครู อาจารย์ ให้ความเอื้อเฟื้อแก่ญาติของสามิ ภรรยา หลักฆราวาสธรรม 4 คือ หลักธรรมที่ควรศึกษาไปประพฤติปฏิบัติ หลักสมชีวิธรรม 4 เป็นหลักการเลือกคู่สมรสจะต้องยึดหลักการที่เสมอเหมือนกัน เพื่อความมั่นคงในการครองเรือนที่สมบูรณ์ หลักพรหมวิหาร 4 ให้มีในจิตใจด้วยวิธีคิดแผ่ใจประกอบด้วยเมตตา ออกไปในบุคคลและในสัตว์ทั้งหลาย หลักสังคหวัตถุ 4 คือการแสดงออกหรือพฤติกรรมที่เสมอต้นเสมอปลาย 3. ด้านเศรษฐกิจ โดยการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตประโยชน์ มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจในครอบครัวคือ มุ่งต่อความสำเร็จที่เลือกไว้ งดเว้นจากอบายมุขหรือทางแห่งความเสื่อมทุกประการ และ 4. แบบองค์รวม ต้องรู้จักให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวจะช่วยสร้างสมดุลของความสัมพันธ์ที่แนบแน่น และยอมรับในสิ่งที่เขาหรือเธอเป็น จงรู้จักให้อภัยอย่างสม่ำเสมอหากิจกรรมมาทำร่วมกัน แม้ซีเทเรซ่าแห่งกัลกัตตา กล่าวไว้ในเรื่องราวชีวิตของท่านเกี่ยวกับความรักที่บริสุทธิ์ สรุปความว่า ความรักเริ่มต้นที่บ้านแต่ทุกวันนี้เรามีครอบครัวที่มีปัญหาถึงขั้นบ้านแตกสาแหรกขาดอยู่มากมายก็เนื่องมาจากการขาดการแบ่งปันกัน และไม่มีความสุขใจในการรับใช้กันและกัน หาใช่ความยากจนไม่ แต่เป็นเพราะความทะเยอทะยานอยากได้ อยากมี อยากเป็นที่ไม่ได้รับความควบคุม จนให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆ เหล่านั้นมากกว่าครอบครัว นี่คือเหตุผลที่ทำให้คุณแม่มักบอากับคนหนุ่มสาวทั้งหลายว่า เมื่อหนุ่มสาวรักกันเป็นเรื่องสวยงาม แต่ขอให้แน่ใจว่ารักกันด้วยหัวใจบริสุทธิ์สะอาดมากกว่าเงินทองและการครอบครองใดๆ ทั้งสิ้น และคุณแม่ไม่เคยเบื่อที่จะพูดถึงเรื่องความรักกับชีวิตครอบครัว ถ้าทุกคนต้องการให้ครอบครัวมีความสุข ก็ต้องเรียนรู้ที่จะแบ่งปันความสุข ยื่นมือออกเพื่อรับใช้กัน และมอบหัวใจเพื่อความรัก ความอ่อนโยน และความยินดีกับการให้ ทั้งหมดนี้เปรียบเสมือนตะเกียงรักที่จะสามารถนำทางทุกคนกลับสู่ครอบครัวได้

วิเคราะห์พุทธจริยธรรมกับกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์
ประกอบด้วย

การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้วิจัยมองว่าใช้หลักทศ 6 เป็นการกระทำหน้าที่ตามหลักศีลธรรม เป็นการกระทำที่ตัวเราหรือใครๆทำ หรือได้พบเห็นการกระทำเช่นนี้ย่อมเกิดความรู้สึกว่าเป็นการกระทำที่ดี ที่เหมาะสม เช่น การกระทำหน้าที่ต่อกันระหว่างมารดาบิดากับบุตร เป็นการกระทำที่มีเจตนาดีต่อกันทั้งสองฝ่าย มารดาบิดาในฐานะของผู้ให้กำเนิดหรือผู้ที่สร้างบุตรขึ้นมา โดยหน้าที่แล้วย่อมเลี้ยงดูบุตรของตนให้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและของสังคม จึงได้อบรมสั่งสอนให้บุตรได้รู้อะไรดี อะไรไม่ดีแล้วแนะนำให้ลูกกระทำแต่สิ่งที่ดีๆ และส่งต่อบุตรของตนให้ไปศึกษาเล่าเรียนกฎระเบียบของสังคมและวิชาการในศาสตร์ต่างๆที่จะนำมาประกอบอาชีพเพิ่มที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาต่างๆเมื่อจบการศึกษาแล้วก็แนะนำคนที่ดียุ่กที่เหมาะสมให้แต่งงานมีครอบครัว แล้วจัดแจงมอบสมบัติให้เป็นทุนในการสร้างครอบครัวใหม่ของบุตรให้มีความมั่นคง เนื่องด้วยตัวบุตรเองก็ทำตามเจตนาดีของมารดาบิดา ที่ปลูกฝังให้ตนเป็นคนดี โดยการหนีไกลจากสิ่งไม่ดีทั้งหลาย แล้วทำแต่สิ่งที่ดีที่ควรตามที่ท่านสั่งสอน ตั้งใจเรียนตั้งใจศึกษาจนจบ หางานหาการทํานายได้มาเลี้ยงมารดาบิดาและครอบครัว ทำให้มารดาบิดามีความมั่นใจว่าบุตรของเราเป็นคนดีสามารถฝากฝังไว้ได้ เป็นบุตรที่เหมาะสมที่จะดำรงวงศ์ตระกูลต่อจากเราได้เป็นอย่างดีแน่นอนจากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่ดีต่อกันทั้งสองฝ่าย เป็นการกระทำที่ดี ที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่และเป็นการกระทำที่ใครๆทำหรือใครๆเห็นก็ว่าดีว่าเหมาะสม เพราะหน้าที่ คือ กิจที่บุคคลควรกระทำหรือต้องทำตามที่ตนมีความผูกพันหรือมีพันธะต่อสังคมและเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้กระทำหน้าที่นั้นๆปรากฏสถานะทางสังคม ทำให้บุคคลในสังคมยอมรับบทบาทที่ตนเป็นอยู่ ส่วนแนวคิดเรื่องหน้าที่นั้นจากการศึกษาแนวคิดเรื่องหน้าที่ในทางปรัชญาจึงได้รู้ว่าแนวคิดเรื่องหน้าที่นั้น เป็นแนวคิดพื้นฐานของจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์หนึ่งในวิชาปรัชญา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับหลักการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ว่าสิ่งไหนควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ จริยศาสตร์บอกว่าหน้าที่ของมนุษย์เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเกิดขึ้นของสังคม เป็นแนวคิดพื้นฐานของจริยศาสตร์เป็นหน้าที่ที่เกี่ยวกับสังคม เป็นจริยพันธะของปัจเจกชนบุคคลที่มีต่อสังคมสอดคล้องกับพระมหาสมชาย สิริจนโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธพจน์ ผลการศึกษาพบว่า ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระพุทธพจน์สงเคราะห์ลงเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ผลในด้านกายภาพที่มีต่อสังคมและชุมชน 2) ผลในด้านจิตใจและปัญญาที่มีต่อสังคมและชุมชนซึ่งในข้อแรกมีผลต่อการพึ่งพาตนเอง, หน้าที่ในครอบครัว, การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, การสืบสานประเพณี, โครงการและการพัฒนาองค์กรสงฆ์และชุมชน ส่วนในข้อที่สองเป็นการส่งเสริมความรู้ด้านปรัชญาและวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเป็นการส่งเสริมความรู้เชิงอนุรักษ์ พระธรรมาภรณ์ ขยาภินนโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของสถาบันครอบครัว: ศึกษากรณี ครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยาง อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ พบว่า หลัก

พุทธจริยธรรมสำหรับเยาวชนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แก่ หลักกตัญญูกตเวที หลักอิทธิบาท 4 หลักเบญจศีล-เบญจธรรม หลักอบายมุข 6 และหลักทศ 6 หลักพุทธจริยธรรมดังกล่าวเป็นประโยชน์ทั้งแก่เยาวชนและผู้ปกครองหรือบุคคลทั่วไป วิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางได้แก่ วิธีการวางกฎข้อบังคับคือไม่ให้ทำสิ่งที่เลวร้ายา เช่นลักขโมย เป็นต้น วิธีการถาม-ตอบปัญหาและวิธีการพูดคุยกันหรือสนทนากัน ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมของพระพุทธเจ้า ส่วนด้านกลอุบายและวิธีการประกอบการถ่ายทอด ได้แก่ การทำเป็นตัวอย่าง เช่นการไม่ดื่มสุรา เป็นต้น การหาจังหวะและโอกาส เช่นข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมือง เป็นต้น ยึดหยุ่น เช่นไม่ให้ดื่มสุรา แต่อาจให้ดื่มเป็นยาเพื่อบำรุงร่างกาย เป็นต้นและยังมีวิธีการโน้มน้าวใจประกอบด้วยสำหรับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือขนาดของครอบครัว ความรู้ของผู้นำครอบครัว และรายได้ของครอบครัวและด้านทัศนคติที่มีต่อหลักพุทธจริยธรรมของผู้นำครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญ นอกจากนี้พบว่าการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมนั้นเป็นลักษณะตามจารีตประเพณี วัฒนธรรม คือในลักษณะที่สอนนั้นเป็นไปเพื่อสั่งคมรอบข้าง หรือทำตามๆ กันมา ไม่ใช่สอนเพื่อให้ปฏิบัติและนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง เช่น หลักเบญจศีล-เบญจธรรม มีการสอนเรื่องการห้ามลักทรัพย์มากที่สุด เพราะคนที่ลักทรัพย์ของผู้อื่นย่อมเป็นบุคคลที่สังคมไม่ยอมรับซึ่งโดยความเป็นจริงหลักเบญจศีล-เบญจธรรม ข้อที่ควรสอนมากที่สุดคือการห้ามดื่มสุราเพราะสุราเป็นเหตุให้ทำผิดในข้ออื่นๆ ได้ทุกข้อ สุมาลี สุขอร่าม ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัทแฟรี่แลนด์สรรพสินค้าจำกัด นครสวรรค์ พบว่า 1) ในการประกอบธุรกิจควรมีหลักในการดำเนินธุรกิจและจริยธรรมธุรกิจเป็นหลักเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมทุกๆ อาชีพ โดยเฉพาะในวงการธุรกิจก็สามารถนำมาใช้ประกอบในการดำเนินธุรกิจได้ ความสำเร็จของธุรกิจต้องมีควบคู่กันไปทั้งด้านกำไรและผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจทั้งปวงทั้งนี้ต้องมีปริมาณที่พอเหมาะทั้งสองด้าน ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป เช่น ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ ปัญหาผลกระทบระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น จึงเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธธรรมเป็นหลักในการดำเนินธุรกิจ 2) พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ขึ้นพื้นฐานได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม ขันกลาง กุศลกรรมบถ ขึ้นสูงอริยมรรค โดยมีหลักการพัฒนาธุรกิจคือหลักทฤษฎีธรรมิกัตถะ 4 ส่วนข้อห้ามในการประกอบธุรกิจ ได้แก่ อบายมุข 6 และมิจฉาวณิชา 5

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

วัด บ้าน โรงเรียนควรมีการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการสร้างชุมชนสันติสุข พระสงฆ์จะเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ชุมชนมีกิจกรรมสร้างสันติร่วมกันในชุมชนอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นควรสร้างความตระหนักและปลูกฝังให้วัยรุ่นมีศรัทธา มีศีล เชื้อกรรม มุ่งกรรม มีศรัทธาโดยพระสงฆ์ควรมีวิธีการในการอบรมสั่งสอนและเข้าถึงวัยรุ่น มีวิธีการสั่งสอนที่หลากหลายและน่าสนใจดีมีสมาธิทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน พระสงฆ์ควรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแบบเชิงรุกคือการให้บ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนเอื้อต่อกันคือทั้งบ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน ตลอดจนกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างสันติสุขแบบยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาเกรียงศักดิ์ ธมฺมวิจาโร (โสภากุล).(2558). “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการหย่าร้างในชุมชนโนนทัน อำเภอมือทอง จังหวัดขอนแก่น”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุมาลี สุขอร่าม. (2554). “การประยุกต์ใช้พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัทแฟรี่แลนด์สรรพสินค้าจำกัดนครสวรรค์”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาย สิริจินโท (2548), *พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธพจน์ (สมาน สุมะโธ)*, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539), *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

